

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ
KOORDİNASYON BİRİMİ

**TÜRKİYE'DE TELEVİZYON YAYINCILIĞININ DÖNÜŞÜMÜ:
1995-2015 YILLARI ARASI YAYINLARIN PROGRAM TÜRLERİNE
GÖRE ANALİZİ**

SBA-2016-6337

Normal Araştırma Projesi

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:

Vahit İlhan

İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

Araştırmacının Adı Soyadı

Burak Ünlü

İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

Mart 2017

KAYSERİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	5
ABSTRACT	6
1. GİRİŞ	7
2. GENEL BİLGİLERİ	7
3. GEREÇ VE YÖNTEM	8
4. BULGULAR	8
4.1. Tanıtım ve Reklam	8
4.2. Yerli ve Yabancı Filmler	8
4.3. Yerli ve Yabancı Diziler	9
4.4. Çizgi Film ve Çocuk Programları	9
4.5. Haber Bültenleri ve Tartışma Programları	9
4.6. Kadın Programları	10
4.7. Eğlence Programları	10
4.8. Yarışmalar	10
4.9. Kültür	10
4.10. Spor	10
4.11.Reytingler - Share	11
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	11
KAYNAKLAR	13

TEŐEKKÖR

‘Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının Dönüşümü: 1995-2015 Yılları Arası Yayınların Program Türlerine Göre Analizi’ adlı SBA-2016-6337 kodlu projemize destek veren T.C. Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi’ne teőekkür ediyoruz.

TÜRKİYE'DE TELEVİZYON YAYINCILIĞININ DÖNÜŞÜMÜ: 1995-2015 YILLARI ARASI YAYINLARIN PROGRAM TÜRLERİNE GÖRE ANALİZİ

ÖZET

Gündelik hayatta kendine hatırı sayılır bir zaman dilimi ayrılan televizyon, iletişim araçları arasında yerini ve önemini korumaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin hayatımızda kapladığı alanı genişletmesine rağmen; televizyon izlenmeye ve izleyicinin yaşam biçimini belirlemeye devam etmektedir. Türkiye’de televizyon yayıncılığı, 1968 yılında başlamış ve 1990 yılına kadar TRT’nin tekelinde gerçekleşmiştir. O tarihten itibaren birer birer açılmaya başlayan özel televizyon kanalları ile birlikte bu tekel ortadan kalkmış ve karma bir televizyon yayıncılığı piyasası oluşmuştur. Türkiye’deki televizyon yayıncılığı tarihi açısından en önemli kırılma diyebileceğimiz bu dönemde, yayınların içerikleri büyük oranda değişmiştir. Tarihsel süreç içinde tematik kanalların ve dijital platformların ortaya çıkması da yine televizyon yayıncılığı açısından önemli kırılma noktalarıdır. Bu kapsamda Türkiye’deki yayıncılığın son 20 yıllık seyrinin; hangi programların izlendiğinin, hangi tür programların ön plana çıktığının ve yıllar içinde televizyon kanallarının yayıncılık anlayışındaki değişimin ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışmada, Türkiye’de en çok izlenen 4 özel televizyon kanalı ve bir kamu kanalının yayınlarındaki değişimi, yayın akışları referans alınarak program türlerine göre dağılımları incelenmiştir. 1995 ve 2015 yılları arasında belirlenen 9 farklı dönemde TRT 1, Kanal D, Star TV, Show TV ve ATV’nin yayınladıkları programlar analiz edilerek, değişimin sebeplerine ilişkin toplumsal değerlendirmelerde bulunulmuştur. Son tahlilde Türkiye’deki yayıncılığın program türleri bağlamında en kapsamlı yayıncılık tablosu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Televizyon, Program Akışı, Program Türleri.

TRANSFORMATION OF TELEVISION BROADCASTING IN TURKEY: ANALYSIS ON BROADCASTS BETWEEN 1995-2015 ACCORDING TO PROGRAMME TYPES

ABSTRACT

Having a substantial part of our daily lives, television maintains its place and importance among other means of communication. Hosting a total of 246 terrestrial channels with 25 national, 16 regional and 205 local ones, television broadcasting in Turkey was launched in 1968 and maintained under the hegemony of TRT until 1990. Since then, this hegemony was demolished as private channels were established one by one thus forming a mixed television broadcasting market. This can be described as the most important milestone in the history of television broadcasting in Turkey given the content of television programmes was substantially changed. The emergence of theme-channels and digital platforms within the historical process were also important breaking points in terms of television broadcasting. In this sense, the study aims to reveal the course of television broadcasting in Turkey for the last 20 years providing answers to some questions like what kinds of programmes are viewed, what kind of programmes are fore grounded and creating a detailed picture of the changes in the broadcasting approach of television channels. In this study, the television broadcasts of TRT 1, Kanal D, Star TV, Show TV and ATV in 9 different periods between 1995-2015 were analyzed with each other according to the types of programmes they broadcast more, along with evaluations on the reasons for the changes observed in different periods. In conclusion, a comprehensive chart of broadcasting has been formed regarding the broadcasting in Turkey.

Keywords: Turkey, Television, Programme Flow, Programme Types

1. GİRİŞ / AMAÇ VE KAPSAM

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de en çok izlenen 4 özel televizyon kanalı ve bir kamu kanalının yayınlarındaki değişimi, yayın akışları referans alınarak program türlerine göre dağılımları ortaya koymaktır. Ayrıca televizyon yayınlarının uzun bir döneminin ele alındığı çalışmada, bu değişimin sebeplerine ilişkin toplumsal değerlendirmelerde bulunmak hedeflenmiştir. Türkiye’de televizyon yayıncılığı 1968 yılında TRT (Türkiye Radyo Televizyon) ile başlamıştır. Avrupa’daki birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de televizyon yayıncılığı 1990’lı yıllara kadar devlet tekelinde gerçekleştirilmiştir. 1990 yılına gelindiğinde, yasal boşluklardan faydalanarak yayın yapmaya başlayan özel televizyonlarla bu tekel yıkılmıştır. 1994 yılında çıkarılan yasa ile de Türkiye, yasal olarak karma yayıncılık sistemine geçmiştir. 2013 yılı verilerine göre Türkiye; 293 uydu, 139 kablo ve 246 karasal analog televizyon lisansının olduğu bir yayıncılık sistemidir. Bu yayıncılık sistemi içerisinde kanal sayıları çoğaldıkça program türleri de yıllar içerisinde çeşitlenmiştir. Çalışmada, Türkiye’deki yayıncılığın son 20 yıllık seyrinin; hangi programların yayınlandığının, hangi tür programların ön plana çıktığının ve yıllar içinde televizyon kanallarının yayıncılık anlayışındaki değişimin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca “Bu süreçte Türkiye’deki izleyiciler en çok hangi program türlerini izlediler?” ve “Yıllar içinde değişen izleyici eğilimleri nelerdir?” sorularından hareketle, izlenme oranlarında hangi tür programların ön plana çıktığının ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye’de en çok izlenen 4 özel televizyon kanalı ve bir kamu kanalının yayınlarındaki değişimi, yayın akışları referans alınarak program türlerine göre dağılımları incelenmiştir. Bu türler arasında belirli oranda sınırlandırmaya gidilerek, televizyon programlarının 10 tanesi analize tabi tutulmuştur. Bu türler; tanıtım ve reklam, diziler, filmler, haber programları, çizgi filmler ve çocuk programları, kadın programları, eğlence, yarışma, kültür ve spordan oluşmaktadır. Dizi, film, reklam ve yarışma gibi kolayca ayrıştırılabilen türlerin yanında, kapsamı oldukça belirsiz olan kadın programları ve eğlence türleri de bu çalışmada yer almaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Türkiye’nin tecimsel televizyon yayıncılığına geçişi karmaşık ve sorunlu bir dönemden sonra gerçekleşmiştir. 1990-1994 arasında özel televizyon kanalları yayıncılığı öğrenmeye çalışırken, izleyici de yeni yayın anlayışını anlamlandıramadan hayatının önemli bir noktasına yerleştiriverdi. Bu sancılı sürecin ardından özellikle 1995 yılından başlayarak, yayıncılar içerik ve teknik anlamda profesyonelleşirken, izleyiciler de yeni yayın içeriklerini büyük oranda deneyimlemiş oldular. Karşılıklı ilişki içinde iki yapı da birbirini büyük oranda etkiledi. Çalışma kapsamında 1995 ve 2015 yılları arasında belirlenen 9 farklı dönemde TRT 1, Kanal D, Star TV, Show TV ve ATV’nin televizyon yayınları, yayın akışlarında program türlerine verdikleri ağırlıklara göre kendi içlerinde karşılaştırılmış ve bu değişime neden olan faktörler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca izlenme oranlarında hangi tür programların ön plana çıktığının ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 1995-2010 yılları arasında Türkiye’de en çok izlenen 4 özel televizyon kanalı ve bir kamu kanalının yayınlarının program türlerine göre reyting oranları incelenerek, Türkiye’deki televizyon izleyicisinin hangi formatları izlemeyi tercih ettiği belirlenmiş ve yıllar içerisindeki değişime yönelik genel bir tablo sunulmuştur. 1995 ve 2010 yılları arasında belirlenen 7 farklı dönemde TRT 1, Kanal D, Star TV, Show TV ve ATV’nin yayınlarının reyting oranları belirlenerek, tarihsel süreçte izleyici ilgisinin hangi formatlara yöneldiği ortaya konulmuştur. Ayrıca yayıncılara yönelik olarak reyting oranlarındaki türe göre artışın bir sonraki dönemde o türün yayınında bir artışa neden olup olmadığı incelenmiştir. Bu sayede 1990’lardan 2010’lara televizyon kanallarının izleyiciye hangi program türlerini sundukları, izleyicinin de bu süreçte

neleri izlediği ve yayınlanan programlara reyting aracılığıyla bir etkisinin olup olmadığını anlama fırsatı yakalanmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Yöntembilimsel olarak çalışma, yayın akışlarının program türlerinin incelenmesi ve program türlerine göre sınıflandırılması açısından nitel, bu sonuçların sayısal olarak ifade edildiği tablolarda yapılan karşılaştırmalar açısından ise nicel bir araştırmadır. 1995-2015 yılları arasında Türkiye’de yayın yapan 5 önemli kanalın program türlerine göre verileri dönemin reyting araştırmalarını yürüten şirketten alınmıştır. Böylece nicel verilerin net olması sayesinde çalışmanın genel geçerliği ve güvenilirliği sağlanmıştır. Bu yayınlar, program türlerine göre işlenmiş, kanalların bir gün içinde hangi program türünde kaç dakika yayın yaptığı tespit edilerek, oransal olarak tablolaştırılmıştır. Araştırmada, Türkiye’nin özel televizyon kanallarının ve kamu yayıncısının, 1995 yılından 2015 yılına kadar olan dönemdeki yayınları program türleri bağlamında incelenmiştir. Çalışma, bu yirmi yıllık periyot içerisinde belirlenen 9 dönemin (1995, 1998, 2000, 2002, 2005, 2008, 2010, 2012, 2015) verileriyle sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye’nin tek kamu yayıncısı olan TRT’nin ilk televizyon kanalı olan TRT 1, ilk özel televizyon kanalı olan Star TV ve en çok izlenen diğer üç özel televizyon kanalı olan Kanal D, Show TV ve ATV’nin televizyon yayınlarına ait veriler değerlendirmeye alınmıştır. Yayın oranlarını ortaya koyan ham verilerin çoğunluğu 2011 yılına kadar Türkiye’deki reyting ölçümlerini gerçekleştiren ‘The Nielsen Company Medya Yayıncılık ve Tanıtım Hizmetleri’ adlı şirketten, 2012 ve 2015 yılına ait veriler ise İnterpress adlı medya takip ajansından temin edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Tanıtım ve Reklam

Özellikle 2010 yılına kadar görece düz bir çizgide ilerleyen tanıtım ve reklam yayınlarında, 2012 yılına gelindiğinde büyük bir kırılma yaşanmıştır. İlk 15 yıl içerisinde özel televizyonlardaki yayınların dörtte birini oluşturan reklam yayınları, son 5 yılda yaklaşık yüzde 10 oranında azalmıştır. Bu büyük farklılaşmanın nedeni ise 2011 yılında yürürlüğe giren yeni 6112 sayılı kanununun reklam yayınlarına getirdiği sınırlamadır. Yeni yasaya göre 60 dakika içerisinde en fazla 12 dakika, yani yüzde 20 oranında reklam yayınına izin verilmektedir. Bu sınırlama ile reklam yüzdelerinde belirgin bir kırılma yaşanmıştır; ancak ürün yerleştirme ile dizilerin, filmlerin içerisine gizlenmiş reklam oranlarının bu verilere eklenmesi durumunda, yayıncılar açısından bu kaybın büyük oranda giderildiği düşünülmektedir. Kamu yayıncısı TRT 1’de ise 2005 yılından itibaren reklam oranlarında önemli bir artış görülürken, 2015 yılında ise bu oranlar yüzde 10’un altına inmiştir.

4.2. Yerli ve Yabancı Filmler

Özel televizyon kanallarındaki yerli ve yabancı film yayınlarında 2010 yılına kadar görece süreklilik gösteren bir düşüş söz konusudur. Son iki yılda ise bir miktar artış gerçekleşmiştir. 1995 yılında Show TV’de neredeyse yüzde 40 olan film yayını 2012 yılında yüzde 5’e kadar düşmüş, 2015’te ise yüzde 10’luk bir artış göstermiştir. İnişli çıkışlı bir grafik oluşturan TRT 1 ise 2015 yılında araştırma kapsamındaki kanallar arasında en çok film yayınlayan kanal durumundadır. Verileri, yerli ve yabancı film ayrımı yaparak incelediğimizde ise bu 5 kanal arasında, özellikle son yıllarda ATV’nin yabancı filmleri yerli filmlere tercih ettiği görülmektedir. Diğer kanallarda ise yerli film yayınları yabancı filmlere göre daha fazladır. Kanalların yerli film yayınlarına ağırlık vermesinin nedenlerinin başında, sinema

seyircilerinin artık son yıllarda yerli yapımları tercih etmesi gelmektedir. Bir diğer etken de yerli yapımların üretimini büyük oranda artmasıdır. Türkiye’de 2001 yılında yaklaşık 5 bin yerli film gösterime girmişken, 2014 yılında bu rakam 17 bine yükselmiştir.

4.3. Yerli ve Yabancı Diziler

Grafikte de görüldüğü gibi dizi yayınlarında ciddi bir artış eğilimi söz konusudur. İncelenen dokuz dönem içerisinde dizi yayınlarını, yüzde 30’un altında tutan tek kanal Show TV’dir. ATV’nin 2012 yılındaki yayınlarının yaklaşık yüzde 50’sinin dizilerden oluşması dikkat çekicidir. Bu sonuç, “Dizi ATV’de izlenir!” sloganını akıllara getirmektedir. 2015 yılında ise en çok dizi yayınlayan kanal, Türkiye’nin tek kamu yayıncısı olan TRT 1’dir! Bu oranın böylesine yüksek olmasının nedeni gündüz ve gece kuşağındaki dizi tekrarlarıdır. Dizi tekrarları, ölü saatlerde adeta bir dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır. Dizilerde yerli-yabancı ayrımı yapıldığında ise 20 yıl içerisinde yabancı dizi oranlarının düştüğü ve yerli dizi oranlarının da yükseldiği görülmektedir. 1990’lı yıllarda yabancı diziler ağırlıkta iken 2000’li yıllarla birlikte yerli dizilerin yükselişi söz konusudur. Bu rakamlardan hareketle, kamu yayıncısı TRT dahil Türkiye’de en çok izlenen ulusal kanalların 2010 yılından itibaren ‘Dizi TV’ler haline geldiğini söyleyebiliriz.

4.4. Çizgi Film ve Çocuk Programları

Dijital yayıncılık platformlarının uydu yayıncılığının gelişmesi, kanal sayılarının artmasının önündeki engeli ortadan kaldırmıştır. Bu da spesifik alanlara yönelik yayın yapan tematik kanallarının önünü açmıştır. Tabii bu kanalların belgesel, eğitim, spor, çizgi film gibi türlere yönelik yayın akışları beraberinde, ulusal çapta yayın yapan kanalların yayın akışlarında yer verdikleri içerik türlerinin çeşitliliğinde bir azalmaya neden olmuştur. Daha açık bir şekilde ifade edersek, tematik kanallar, ulusal kanallardaki yayınların çeşitliliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Tabi ki bu etki her tematik kanal ve program türü için geçerli değildir. Ancak tematik çocuk kanallarının yayına başlaması, ulusal kanallardaki çocuk programları ve çizgi film yayınlarının neredeyse sonunu getirmiştir. TRT 1, 2009 yılında yayın hayatına başlayan TRT Çocuk’tan sonra, çizgi film ve çocuk programlarını yayınlarından tamamen çıkarmıştır. Son üç döneme baktığımızda Kanal D’nin daha istikrarlı olduğunu söyleyebiliriz ancak bu tür programları yayınlama konusunda 2015 yılında Show TV dışında hiçbir kanal yüzde 1’e ulaşabilmiş değildir.

4.5. Haber Bültenleri ve Tartışma Programları

Haber bültenlerinin ve tartışma programlarının yer aldığı bu kategorideki yayınlar, tematik haber kanallarına rağmen ulusal kanallardaki varlığını sürdürmektedir. Öğlen kuşağında artık haber yayınlamayan Star TV’nin haber yayınları yüzde 7’nin de altındadır. Çalışmaya başlarken öngörümüz; haber türündeki yayınların önemli ölçüde azaldığı yönündeydi, ancak grafikte de görüldüğü gibi böyle bir sonuçla karşı karşıya kalmadık. Ancak bu türdeki oranların yüksek oluşunu sabah saatlerinde iki hatta üç saat süren interaktif haber programları etkisi olarak yorumlayabiliriz. Bu programlara örnek olarak Kanal D’deki Haber Günaydın’ı, TRT 1’deki 1’de Sabah’ı, ATV’deki Kahvaltılı Haberleri’ni sıralayabiliriz. Sabah kuşağındaki bu interaktif haber bültenleri, haber programlarının genel oranını yükseltmektedir. Ayrıca haber yayınlarına, TRT Haber’in kuruluşunun çok keskin olmasa da bir etkisi söz konusudur. Günde üç farklı haber kuşağı varken, şimdi çoğu kanal sadece akşam ana haber bülteni yayınlamasına rağmen oranların yüksek oluşu bu sabah programları ile açıklanabilmektedir. Ancak şunu da tekrar belirtmemiz gerekiyor ki verilerin iki farklı firma tarafından kodlanmış olması haber programı gibi sınırları net olmayan bir türde güvenilir bir karşılaştırma yapmamızın önüne geçmektedir. Örneğin 32. Gün, Genç Bakış gibi tartışma programlarını içinde barındıran ‘konuklu program’ kategorisi bu grafiğe dahil edilmiştir; ancak Show TV’deki Saba Tümer’le Bugün adlı program da bu kategoride kodlanmış durumdadır

Interpress verilerinde ve bu kategori Show TV’de yüzde 12’lik bir orana sahiptir. Bu durum, Show TV’nin 2012 yılındaki haber ve tartışma programlarının oldukça yüksek rakamlarına açıklık getirmektedir.

4.6. Kadın Programları

Kadın programlarının genel olarak ATV’de yüksek olduğu görülmektedir. TRT 1’de de önemli oranlarda yer alan kadın programları 2015 yılında yaklaşık iki katına çıkmıştır. 2015 yılında Show TV’de haberden daha çok kadın programı yayınlanmakta ve bunların büyük bir kısmını (yüzde 13’ten fazlasını) yemek programları ve evlilik programları oluşturmaktadır. Star TV’de 2008 yılında bu türdeki sıçrama ise Esra Erol’un bu kanala transferi ile açıklanabilir. Kadın programlarının, daha doğrusu bu kategori içerisinde değerlendirilen evlilik programlarının RTÜK’te en fazla şikayet alan program türü olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

4.7. Eğlence Programları

Magazin programları, komedi programları, talk showlar, müzik ve eğlence programlarını içine dahil ettiğimiz eğlence programlarının oranı özel televizyonların ilk yıllarına göre oldukça azalmıştır. Son iki dönemde eğlence türünde yüzde 10’un üzerine tek çıkan kanal Show TV olmuştur. Ancak hemen şunu da belirtmeliyiz ki; bu kanaldaki eğlence türünün neredeyse tamamını (yüzde 12’den fazlasını) magazin programları oluşturmaktadır. Show TV’yi ve onun magazin programlarını bir kenara koyarsak diğer kanallarda eğlence türüne yönelik yayınlar oldukça azdır.

4.8. Yarışmalar

Yarışma türünün oranlarını gösteren bu tablo, belirli kişilerin bir kanalın yayın akışını nasıl değiştirdiğini göstermesi açısından oldukça çarpıcıdır. Yurtdışından ithal edip Türkiye’ye uyarladığı yarışma programları ile tanınan Acun Ilıcalı, Show TV’deki yarışma programı oranlarının patlamasının arkasındaki isimdir. 2006 yılında yayınlanmaya başlayan Survivor adlı yarışma programını, 2008 yılında Var Mısın Yok Musun takip etmiş ve 2005 yılında yüzde 3’ün altında olan yarışma yayınları bir anda yüzde 8’in üzerine çıkmıştır. 2009 yılında başlayan Yetenek Sizsiniz Türkiye de diğerlerine eklenerek 2010 yılında Show TV’deki yarışma yayınlarının yüzde 20’nin de üzerine çıkmasına neden olmuştur. Bu kanal dışında hiçbir kanalda yarışma türündeki yayınlar yüzde 10’un üzerine çıkmamıştır. Son yıllarda ise bu türde bir artış söz konusudur. 2015 yılı, TRT 1 ve Show TV dışındaki kanalların en yüksek yarışma programı yayınladıkları yıl olmuştur. Burada başka bir araştırmadan faydalanarak şunu belirtmeliyiz ki: 1990’lı yıllarda ağırlıklı olarak bilgi yarışmaları yayınlanıyordu. 2000’li yıllarda bilgi yarışmalarının oranı çok değişmemiş ancak bu dönemde oyunvari yarışmalar, yetenek yarışmaları ve evlilik yarışmalarının oranı artmış (Kaynak) ve bu yarışmalar arasında bilgi yarışmaları kaybolmuştur. Başka bir şekilde ifade edersek, yarışma dediğimiz türün formatı değişmiş, bilgi yarışmalarının yerini oyunvari yarışmalar almıştır.

4.9. Kültür

Ele alınan ulusal kanallarda kültür türündeki yayınların (belgeseller, eğitim programları, gezi programları, kültür ve sanat programları) oranı her dönemde çok düşük olmuştur. Özel televizyonlarda hiçbir dönemde yüzde 5’in üzerine çıkmayan kültür yayınları, TRT 1’de diğer kanallara göre daha yüksek olsa da, son üç dönemde bir düşüş eğilimine girmiştir.

4.10. Spor

Spor programları, özellikle futbol programları ve müsabakaları fazla izleyicisi olan bir türdür. Buna rağmen bu tür kanalların yayın akışlarında fazlaca yer bulamamaktadır. TRT 1, her dönemde spor yayınlarında başı çekmektedir. Bunda yayınladığı 2. lig futbol

karşılaşmalarının ve diğer ülkelerin lig maçlarının etkisi vardır. Örneğin 2010 yılında Türkiye'deki karşılaşmaların yanı sıra Almanya futbol ligi Bundesliga maçları da TRT 1'de yayınlanıyordu. 2012'deki oranın 2015'te yarısından da aza inmesinde etkili olan durum ise TRT 1'in spor programları yayınlarını bu yıl ile birlikte tamamen TRT Spor'a bırakmış olmasıdır. Diğer yandan 2005'ten itibaren erimeye başlayan spor yayınlarında 2012'den itibaren tüm kanallarda bir düşüş söz konusudur. Spor yayınlarındaki azalmada tematik spor kanallarının etkisinin yanında Türkiye'de spor denilince akla gelen futbol maçlarının özetlerinin dahi tek bir kanalda yayınlanabilmesi (TRT 1) diğer kanalların spor programı yapmasına da engel olmaktadır. Bilindiği gibi futbol maçlarının yayın haklarına Lig TV sahiptir. Özel yayınlama hakkı ise TRT'ye aittir. Son olarak Şampiyonlar Ligi maçlarının yayın haklarının da spor türünün oranlarında ufak da olsa etkili olduğu söylenebilir. Örneğin 2008 yılına kadar Star TV, özel televizyon kanalları arasında en yüksek spor yayını yapan kanal durumundadır. 2012 yılında bu yayınları NTV Spor ile birlikte yürüten kanal, 2014 itibariyle yayın haklarını devretmiş ve spor yayınları binde 15'e düşmüştür.

4.11. Reytingler – Share

2008 yılına kadar Türkiye'deki izleyicilerin yarısından fazlası bu beş kanalı izlemekteydi. Hatta 2000 yılına kadar televizyon izleyicilerinin yüzde 70'inde fazlası bu beş kanalı tercih ediyordu. Ancak 2008 yılından itibaren bu kanalların reyting pastasındaki payı giderek küçülmüştür. 2015 yılına gelindiğinde ise bu kanalların pastadaki toplam payı yüzde 35 civarına düşmüştür. Özellikle Show TV'de çok ciddi bir düşüş söz konusudur. Reytinglere bakıldığında; özellikle son dönemde yüksek izlenme oranlarına sahip FOX TV ve TV8 ile çalışmamızdaki 5 kanal Türkiye'nin en çok izlenen kanalları durumundadırlar.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmadaki veriler analiz edildiğinde, Türkiye'de en çok izlenen 4 özel televizyon ve kamu yayıncısı TRT 1'in yayınlarında kültür, çocuk ve spor programlarının oldukça az yer bulduğu belirlenmektedir. Tüm yayın türlerinin oranlarına bakıldığında ise başı film, dizi ve haber yayınları çekmektedir. Özellikle kanalların dizi yayınlama oranlarının yüksekliği, ulusal kanalların birer Dizi TV'ye dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Müzik, spor, belgesel, çizgi film türünden yayınlar ise tamamen tematik kanallara bırakılmış durumdadır. Bu noktada sürekli tartışılan bir konuya gelmekteyiz: Televizyon, izleyicinin isteğini mi yayınlamalı yoksa izleyicinin ihtiyaç duyduğunu mu? Seçkin bir bakış açısıyla bu durumu değerlendirirsek; toplumsal ilerleme için televizyonun izleyicileri kaçışa yönlendirmek yerine gelişimine ve bilgilenmesine katkı sağlayacak belgesel, tarih programları, tartışma programları, bilgi yarışmaları, kültür programları gibi yayınlar yapması gerektiğini söyleyebiliriz. Ancak izleyicinin taleplerinden tamamen kopmuş seçkin bir yayıncılık anlayışının da başarıya ulaşamayacağı, en azından reyting alıp para kazanamayacağı, yayıncılık tarihi açısından kanıtlanmış bir gerçektir. Bu noktada; kanallar yayınlarını bu derece tektipleştirmeden, alternatif içerik türlerine de yer vererek, en azından izlenme oranlarının düşük olduğu saatlerde izleyicinin farklı türde yayınlara ulaşmasını sağlayabilir. Gecenin bir vakti 'prime time'da yayınlanan dizinin tekrarını göstermektense bir belgesel yayınlanması akla gelen ilk önerilerdendir. Son tahlilde Türkiye'deki yayıncılığın program türleri bağlamında en kapsamlı yayıncılık tablosunun ortaya konulduğu bu çalışmanın verileri yoruma açıktır ve her dönemde olduğu çok tartışma götürür bir konumdadır.

Araştırma önceden belirlenen amacı doğrultusunda tamamlanmıştır. Yöntem olarak bir değişiklik söz konusu değildir, sadece ele alınacak programların tasnifi noktasında belirli bir oranda eleme yapılmış ve kategoriler oluşturularak, analizler yapılmıştır. Medya takip

şirketinden 5 kanalın 2012 ve 2015 TV Rapor Bedeli olarak 2.000 TL'lik bir hizmet alımı gerçekleşmiştir. Bunun yanında projenin çıktıları, Bosna Hersek'de 19-22 Mayıs 2016 tarihinden düzenlenen X. European Conference on Social and Behavioral Sciences isimli uluslararası sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur. Bu kapsamda yurtdışı seyahat harcamaları; yolluk, yevmiye, katılım ücreti olarak 3.520 TL harcanmıştır. Projeden elde edilen verilerle Bosna Hersek'de 19-22 Mayıs 2016 tarihinde düzenlenen "X. European Conference on Social and Behavioral Sciences" adlı etkinlikte "Transformation of Television Broadcasting in Turkey: Analysis on Broadcasts Between 1995-2015 According to Programme Types" adlı bir bildiri sunulmuştur. Bildiri konferans kitapçığında İngilizce olarak yayınlanacaktır, ancak halen basım aşamasındadır. Diğer yandan ilk başta proje önerisinde yer almayan ama elde edilen verileri değerlendirerek 'reyting' konulu ayrı bir çalışma daha ortaya konulmuştur. Projeden elde edilen verilerle Barselona'da 26-29 Ocak 2017 tarihinde düzenlenen "6th Annual Conference on Humanities and Social Sciences" adlı sempozyumda, "Ratings Of Television Broadcasts In Turkey Based On Their Genres: Rating Analysis Of The Program Genres Broadcasted Between 1995-2010" adlı bir bildiri sunulmuştur. Bildiri, konferans kitapçığında İngilizce özet olarak yayınlanmıştır.

Proje kapsamında elde edilen veriler ve analizler neticesinde; Türkiye'de yapılan en kapsamlı yayın araştırmalarından biri ortaya konulmuştur. TV yayıncılarının program türlerinin yüzdelerle dağılımlarının ortaya konulması ve değişime etki eden faktörlerin belirlenmesi, izleyicinin izleme pratiklerini ve favori program türlerinin ortaya konulması yayıncı kuruluşlara kendi yayın politikalarının tarihsel seyrine farklı bir açıdan bakma fırsatı sunmuştur. Böylece çalışma, hem yayıncılara dolayısıyla pazara hem de iletişim alanına önemli katkı sağlamıştır. Proje çıktıları, televizyon yayıncılarının yanı sıra RATEM, TİAK ve RTÜK gibi yayın düzenleyici kuruluşların ilgisini çektiği oranda ayrı bir başarı kazanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş) [Television an Radio Broadcasting (Introduction)]*. İstanbul: Hiperlink Yayınları
- EBU (European Broadcasting Union). (2007). *EBU System of Classification of Radio and Television Programmes*. Retrieved at June 11, 2016, from <https://tech.ebu.ch/docs/tech/tech3322.pdf>
- Hürriyet (2016). *Evlendirme programları RTÜK'te masaya yatırıldı [Wedding Programs Discussed in Detail at Supreme Council of Radio and Television]*. Retrieved at June 11, 2016, from <http://www.hurriyet.com.tr/evlendirme-programlari-rtukte-masaya-yatirildi-40056769>
- Köseoğlu, M. (2012). *Televizyon yarışma programlarında bireyin araçsallaşması: Var Mısın Yok Musun örneği [Instrumentalization of individuals in game show programs: Instance of Var Mısın Yok Musun?]* (Unpublished master thesis). Erciyes University, Erciyes, Turkey.
- RTÜK (Supreme Council of Radio and Television). (2014). *Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu (2014) [Radio and Television Broadvasting Industry Report 2014]*. Ankara, Turkey.
- TRT (2014). *Türkiye Radyo Televizyon Kurumu 2014 Faaliyet Raporu [Turkish Radio Television Corporation 2014 Activity Report]*. Retrieved at June 11, 2016, from <http://www.trt.net.tr/Kurumsal/sayfalar/TRTFaaliyet-2014.pdf>